

The image features an abstract graphic design on a white background. It consists of three overlapping circles of varying sizes, each composed of concentric layers of different shades of blue. The circles are arranged in a vertical line, with the largest one at the top, a medium one in the middle, and the largest one at the bottom. Two thin, light blue lines intersect at the top left and extend diagonally across the page, framing the circles.

Psychopatie

Oorzaken-kenmerken-benaderingswijzen

M. America

4-2-2013

PSYCHOPATHIE

OORZAKEN, KENMERKEN EN SUGGESTIES VOOR BENADERING

Marc America 2013

Bron:

Lastige lieden, Gerben Hellinga (uitgeverij Boom, 2^e druk, 2000)

Lessen van de psychopaat, Kevin Dutton (Uitgeverij bezige Bij 2013)

Zo ben ik nu eenmaal, Willem van der Does (uitgeverij scriptum psychologie, 6^e druk 2007)
DSM 4 (Diagnostic and Statistic Manual Psychiatric Disorders) (Swets en Zeitlinger 5e druk 2000)

Psychopathie is een van de persoonlijkheidsstoornissen waar de samenleving veel hinder van ondervindt door het grensoverschrijdende gedrag waarin het tot uiting komt; veel boosheid, verdriet, angst, verontwaardiging wordt hierdoor teweeg gebracht en dat is de motivatie voor mij om me hierin te verdiepen en deze abstract over te schrijven .

Ik hoop hiermee een handvat te maken om psychopathie sneller te herkennen en beter mee om te kunnen gaan.

In de DSM wordt gesproken over ' antisociale persoonlijkheidsstoornis ' en dit wordt doorgaans gelijkgesteld aan Psychopathie. In Lessen van de psychopaat (Dutton) worden toch wel duidelijke verschillen aangegeven (zie onder).

Definitie Antisociale Persoonlijkheidsstoornis:

'Een diepgaand patroon van gebrek aan achting voor en schending van de rechten van anderen vanaf het vijftiende jaar aanwezig zoals blijkt uit drie (of meer) van de volgende:

1. Niet in staat zich te conformeren aan de maatschappelijke norm dat men zich aan de wet moet houden
2. Oneerlijkheid, zoals herhaaldelijk liegen of bedriegen
3. Impulsiviteit of onvermogen om vooruit te plannen
4. Prikkelbaarheid en agressiviteit, zoals blijkt uit betrokkenheid bij vechtpartijen of geweldpleging
5. Roekeloze onverschilligheid voor de veiligheid van zichzelf of anderen.
6. Constante onverantwoordelijkheid zoals blijkt uit het herhaaldelijk niet in staat zijn geregeld werk te behouden of financiële verplichtingen na te komen
7. Ontbreken van spijtgevoelens zoals blijkt uit de ongevoeligheid voor of het rationaliseren van het feit anderen gekwetst, mishandeld of bestolen te hebben

Dit afwijken van de maatschappelijke norm is niet een zwart-wit gegeven, het is niet altijd absoluut aanwezig of afwezig maar hangt mede af van de ernst van de persoonlijkheidsstoornis, de leeftijd en omstandigheden.

ONTSTAAN

Om een persoonlijkheidsstoornis te begrijpen is het zinvol stil te staan bij persoonlijkheid en persoonlijkheidsontwikkeling.

Persoonlijkheid is die combinatie van eigenschappen, gevoelens en cognities die min of meer stabiel zijn over de jaren, en die zich in allerlei situaties en omstandigheden manifesteren.

Je moet dit 'stabiel' niet al te letterlijk nemen want over de jaren groeien de meeste mensen in psychologisch opzicht verder.

(vergelijk de drie fasen van het leven; de eerste 20 jaren zijn om te leren, de tweede twintig jaren zijn om te vechten en de derde twintig jaren zijn om wijs te worden). Je persoonlijkheidsontwikkeling maakt dat de keuzes die je maakt in de loop van je leven kunnen veranderen EN omgekeerd maken de veranderende rollen die je in je leven hebt ook dat je persoonlijkheid verandert.

Dit geldt ook voor mensen met een persoonlijkheidsstoornis die in de loop van het leven milder kan worden (maturing out), niet zozeer omdat de pathologie verandert maar omdat bv de antisociale persoon ontdekt dat zijn eigen belang ermee gediend is als hij zich socialer opstelt, zonder dat hij zich socialer voelt.

De persoonlijkheid wordt gevormd door 1. Aangeboren factoren (Nature)

En 2. Verworven factoren (Nurture)

Aangeboren= Temperament

Verworven = Karakter

Temperament

Deels op basis van erfelijke factoren, deels op basis van factoren die op het zich ontwikkelende kind hebben ingewerkt tijdens zwangerschap en/of geboorte is er een aantal eigenschappen kenmerkend.

Temperament gaat over:

Emotionaliteit (vatbaarheid om emoties te ervaren)

Activiteit (tempo, energieniveau, uithoudingsvermogen)

Sociabiliteit (vermogen sociale verbindingen aan te gaan)

Karakter

Boven op de aangeboren basis ontwikkelt het kind vanaf de vroegste jaren een aantal eigenschappen die het karakter genoemd worden. Ook karaktertrekken zijn min of meer stabiel over de tijd en maken het individu tot een herkenbaar iemand die zich onderscheidt van andere individuen. Deze kenmerken zijn stabiel omdat bepaalde manieren van reageren ooit effectief bleken in de situatie waarmee het opgroeiende kind werd geconfronteerd.

(later in het leven kan blijken dat deze manieren van reageren ooit wel maar later niet meer effectief zijn maar desalniettemin zeer moeilijk te veranderen zijn; over deze 'scripts' of 'schema's' later meer.)

De ontwikkeling van de biologische psychiatrie heeft plaatsgevonden op drie onderzoeksgebieden: a. neurotransmitters

b. neuro imaging

c. erfelijkheidsonderzoek

Uit erfelijkheidsonderzoek (Robert Cloninger) is gebleken hoe groot de erfelijke factor is bij vier temperament dimensies, nl

1. Harm avoidance (neiging om alles wat gevaarlijk kan zijn uit de weg te gaan): 66%
2. Reward Dependence (gevoeligheid voor beloning/straf): 53%
3. Novelty seeking (snel verveeld, neiging op zoek te gaan naar nieuwe indrukken): 50%
4. Persistence (doorzettingsvermogen) : 45%

BV antisociale persoonlijkheidsstoornis: laag op harm avoidance, hoog op novelty seeking

BV borderline persoonlijkheidsstoornis: hoog op novelty seeking, laag op Persistence

Bij neuro transmitter onderzoek en bij neuro imaging werd aangetoond dat verhoogde psychopatische trekken aanzienlijk meer activiteit vertoonden in de nucleus accumbens, het beloningscentrum van de hersenen, dan degenen die laag scoorden voor psychopathie.

Kenmerkend is dat de psychopaat koste wat het kost zoekt naar beloning, de gevolgen negeert en risico terzijde schuift

Het Karakter wordt gevormd door omgevingsinvloeden. Er zijn onderzoekers die stellen dat de rol van de ouders maar 5% bepaalt, maar de rol van de 'peers' (leeftijdgenootjes) 45% bepaalt! Van de 50% niet aangeboren factoren gaat het er niet alleen om WAT het kind meemaakt, maar HOE het kind dit beleeft. De emotionele vlag die aan de ervaring hangt, bepaalt hoe deze herinnering opgeslagen wordt (emotionele inprint, zie Paul Ekman: Gegrepen door Emoties). Die emotie wordt oa bepaald door de (besmettelijkheid van de) emotie tijdens die ervaring: dit zegt iets over de zender (lichaamstaal, mimiek) en over de ontvanger (spiegelneuronen, empathisch vermogen).

Naarmate vaste voorspelbare structuren steeds minder beschikbaar zijn (groot gezin, ouders dichtbij, kerk, clubs) en de sociale omgeving meer bepaald wordt door eindeloze keuzemogelijkheden, door sociale media en door de vluchtige normen die gesteld worden door hijgerige onvoorspelbare TV en internet wereld, is het voor het opgroeiende individu steeds lastiger om effectieve en stabiele eigenschappen op te bouwen omdat consistente prikkels ontbreken.

Naar mijn idee kan dit een rol spelen bij het fenomeen dat de wereld steeds meer psychopatisch wordt, dat het steeds meer norm is om assertief en egoïstisch te zijn (Hellinga, Dutton).

Vanuit de cognitieve psychotherapie wordt erkend dat er een biologisch bepaalde basis voor de persoonlijkheid is en dat vroege invloeden ongetwijfeld in belangrijke mate bepalen wat daarbovenop aan karaktertrekken gevormd wordt, maar zij vinden dat mensen zich NU zelf ziek maken en niet adequaat inspelen op problemen en relaties en dat het derhalve zinvoller is om zich te richten op de manier waarop de patiënt zich NU gedraagt dan in het verleden (itt de psychoanalytische benadering).

De manier waarop mensen zich ziek houden, is mede afhankelijk van hun cognities, van ideeën die zich in het hoofd vastzetten; die cognities kunnen reëel zijn ('ik ben oke' of 'ik mag genieten van seks') maar ook ongezond, zoals: 'ik zal wel nooit succes hebben in het leven' of 'ik mag geen fouten maken'. Over andere mensen gezonde ideeën ('de meeste mensen zijn aardig') maar ook ongezonde ideeën, zoals 'alle mannen willen hetzelfde'.

Bij persoonlijkheidsstoornissen herken je typische clusters van cognities (zgn Schema's),

Bv bij de antisociale persoonlijkheidsstoornis: 'als ik mensen niet manipuleer of in mijn macht houd, krijg ik nooit wat ik wil hebben' of 'mensen die zich aan de wet houden zijn sukkel, je moet de ander pakken voor hij jou pakt'.

Neurorecht

Een nieuwe subdiscipline waar veel belangstelling voor bestaat vanuit justitie is het neurorecht.

Uit onderzoek dat in 2002 werd gepubliceerd kwam naar voren dat psychopatisch gedrag bij mannen die in hun jeugd zijn mishandeld, is te voorspellen aan de hand van een functioneel polymorfisme van een promotorgen. Dit gen, dat in de media de bijnaam Warrior-gen kreeg, codeert voor het enzym MAO (mono amino oxydase). Een laag niveau was eerder al in verband gebracht met agressief gedrag.

Mishandeld en verwaarloosd (nurture) en lage codering voor MAO (nature) predisponeren tot psychopathie. Of we goed of slecht zijn ligt voor een deel in onze omgeving en voor een deel in onze genen besloten: bestaat er voor ons nog een vrije wil als we geen van beiden voor het kiezen hebben?

Het is de vraag of deze overwegingen in de toekomst een rol gaan spelen in onze rechtspraak.

KENMERKEN VAN PSYCHOPATEN

Psychopaten kennen geen bezorgdheid en droefheid,

Zij zijn onbevreesd, vol zelfvertrouwen, charismatisch, egoïstisch, manipulatief, meedogenloos en doelgericht, maar niet noodzakelijkerwijs gewelddadig. Zij zijn alert op de zwakheid van mensen. Zij zijn niet empatisch in die zin dat ze het leed van een ander kunnen voelen, maar ze zijn wel empatisch in die zin dat ze weten hebben van de emotie van de ander; de crux is hun gebrek aan gevoel. Zij voelen zelf geen angst maar zijn zich heel wel bewust van de angst van de ander (ze ruiken het angstzweet).

Psychopaten zijn niet noodzakelijkerwijs criminelen, sterker nog, er zijn veel meer psychopaten die niet crimineel zijn dan wel crimineel. Veel van de kenmerken van psychopaten zijn de succesformule voor hoge prestaties.

Waarin verschillen criminele van niet criminele psychopaten?

De niet-criminele, succesvolle psychopaten in de wereld van het zakenleven, universiteit en wetshandhaving worden in hun wereld ook gekarakteriseerd als oneerlijk, misbruik makend van anderen, weinig schuldgevoel, eigen schuld minimaliseren, arrogant en oppervlakkig, maar ook als hoog scorend op competentie, ordelijkheid en prestatiegericht.

Het verschil met de niet-succesvolle psychopaten, zit in de zelf-discipline: bij deze eigenschap vallen de niet-succesvolle psychopaten door de mand.

Dus niet elke psychopaat is crimineel, maar evenmin is iemand die herhaaldelijk bij criminele activiteiten betrokken is, altijd een psychopaat

De antisociale persoonlijkheidsstoornis (aspd) is niet identiek aan psychopathie. Bij een op de vier mensen bij wie een antisociale persoonlijkheidsstoornis is vastgesteld, kun je met een psychopaat te maken hebben, maar elk individu dat blijkt geeft van psychopathie, zal standaard ook blijken geven van aspd. Aspd is psychopathie met toegevoegde emotie. Psychopathie is een emotioneel lege (vgl Hannibal Lecter in the silence of the lambs)

Kenmerken van de psychopatische persoonlijkheid

1. machiavellistisch ego centrisme (analytisch, sociaal vaardig, motiverend)
2. opstandig non-conformisme
3. externalisatie van schuld
4. onverschilligheid en gebrek aan doelgerichtheid
5. sociale invloed

6.onbevreesdheid

7.ongevoeligheid voor stress

8.ongevoeligheid

Psychopathie is een samengestelde stoornis die bestaat uit diverse , onderling samenhangende componenten die afzonderlijk een plaats op verschillende spectra innemen: interpersoonlijk, emotioneel, levensstijl en antisociaal:

4 factorenmodel

4 factoren model psychopathie					
interpersoonlijk	 affectief		levensstijl	antisociaal	
vlot opp. Charme	gebrek aan berouw		neiging tot verveeldheid	slechte gedragscor	
overdreven gevoel v eigenwaarde	opp.emotionele ontvankelijkheid		parasiterende levensstijl	vroege gedragsproc	
pathologische leugenaar	gevoelloos gebrek aan meevoelen		gebrek aan realist. lange termijndoelen	jeugddeliqu	
oplichter manipulatief	niet in staat verantwoordelijkheid te voelen voor eigen daden		impulsief	schending voorwaarc invrijheidss	
			onverantwoordelijk	criminele veelzijdigh	

De Big Five is het meest bewezen dimensionaal model.

De 5 dimensies zijn: Openheid voor ervaringen

Conscientieusheid

Extraversie

Altruïsme

Neuroticisme

In een onderzoek onder vooraanstaande deskundigheid werd gevraagd op een schaal van 1 tot 5 (van extreem laag tot extreem hoog) aan te geven in welke mate psychopaten voldoen aan deze karaktertrekken.

Hierin kun je zien hoe de psychopatische karaktertrekken over de diverse dimensies verdeeld zijn:

Openheid

fantasie 3,1
esthetiek 2,3
gevoelens 1,8
acties 4,3
ideeën 3,5
waarden 2,9

conscientieus

competentie 4,2
ordelijkheid 2,6
plichtgetrouwheid 1,2
prestatiegerichtheid 3,1
zelfdiscipline 1,9
bedachtzaamheid 1,6

extraversie

emotionele betrokkenheid 1,7
groepsgedrag 3,7
assertiviteit 4,5
activiteit 3,7
sensatiegerichtheid 4,7
positieve emoties 2,5

altruïsme

vertrouwen 1,7
oprechtheid 1,1
onzelfzuchtigheid 1,3
meegaandheid 1,3
bescheidenheid 1,0
zachtmoedigheid 1,3

neuroticisme

angst 1,5
vijandigheid 3,9
zwaarmoedigheid 1,4
onzekerheid 1,1
impulsiviteit 4,5
kwetsbaarheid 1,5

In een Brits onderzoek werd gekeken naar de spreiding van psychopatische persoonlijkheidstrekken onder de totale beroepsbevolking. Deelnemers moesten een Self-report psychopathy scale invullen.

De ranking naar beroep is weergegeven in onderstaande tabel:

psychopathy ranking

psychopathie wel		psychopathie niet
1. CEO		1. welzijnswerker
2. jurist		2. verpleegkundige
3. media	radio/tv	3. therapeut
4. verkoper		4. ambachtsman
5. chirurg		5. schoonheidsspecialist
6. journalist		6. liefdadigheidswerker
7. politieagent		7. leraar
8. geestelijke		8. kunstenaar
9. chef		9. arts
10. ambtenaar		10. boekhouder

De CEO staat dus boven aan de lijst met meest psychopatische trekken; veelzeggend is de uitspraak van een succesvolle CEO: “de weg naar de top is zwaar, maar het is gemakkelijker klimmen als je je over de rug van anderen omhoog wringt. En nog makkelijker als zij denken dat ze er profijt van zullen hebben.”

Leiderschapstrekken en hun psychopatische equivalenten:

leiderschapstrekken	psychopatische trekken
charisma	oppervlakkige charme
zelfvertrouwen	dikdoenerij
vermogen te beïnvloeden	manipulatie
overtuigend	knappe bedriegerij
visionair denken	verzinnen van
	ingewikkelde verhalen
vermogen om	impulsiviteit
risico's te nemen	
handelingsgericht	op zoek naar spanning
vermogen om	emotionele armoede
zware beslissingen	
te nemen	

OMGANGSREGELS

Omgang met een psychopaat in je omgeving is moeilijk.

Met zijn charme en gladheid probeert hij je te manipuleren om je als een blok te laten vallen als het hem uitkomt. Als je iemand ontmoet die zo geweldig aardig en complimenteus is dat het gewoon niet te geloven is, wees dan op je hoede. Charme werkt dus als een psychologische rookgordijn dat de ware aard van de bedoelingen verhult.

Wantrouw mensen die je gouden bergen beloven, houd je eigen hebzucht in toom, want die wordt genadeloos uitgebuit.

Soms wordt je wantrouwen een tijdlang gesust met jovialiteit, gulheid en attent gedrag. Als je geïmponeerd raakt door de mooie verhalen van iemand in een dure auto, vergeet dan niet toch deugdelijke garanties te vragen voordat u geld uitleent of investeert. Als daarop een tikje verontwaardigd wordt gereageerd 'wij vertrouwen elkaar toch?', dan weet je hoe laat het is. Tenslotte, laat je eigen normen niet oprekken en probeer geen gunsten van hem te accepteren, want het gevolg is dat je bij hem in het krijt staat en als het nodig is chanteert hij je ermee.

